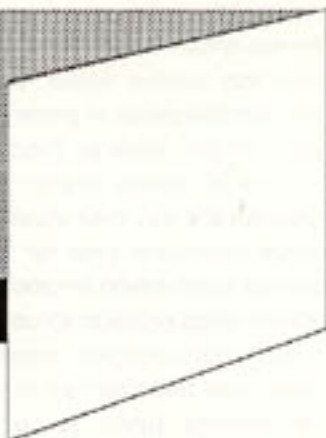

איגרת

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

גיליון מס' 6

שבט תש"ן - ינואר 1990

באקדמיה

הרצאות מדע לנוער ולקהל הרחב

לראשונה בתולדות האקדמיה פקדו את ביתה מאות בני נוער, תלמידי בתי ספר תיכוניים בירושלים והסביבה. התלמידים באו להאזין להרצאותיהם של אנשי מדע חברי האקדמיה במסגרת סדרת הרצאות ע"ש עמנו-זה-שליט במלאת עשרים שנה למותו. ההרצאה הראשונה בסדרה היתה הרצאתו של פרופ' מיכאל פלדמן על הנושא "מן הביולוגיה של היום אל הרפואה של המחר". פרופ' חיים הררי הרצה על "הגנויטרינו ומקומו בפיסיקה, באסטרופיסיקה ובקוסמולוגיה". עוד מרצים בסדרה זו: פרופ' ישראל דוסטרובסקי ופרופ' מיכאל רבין.

סדרת ההרצאות במלאות מאה

שנה לוועד הלשון העברית

עד שנת התקיימו בסדרה זו ארבע הרצאות. בקהל המאזינים אנשי מקצוע מתחומי הלשון העברית וכלשנות, תלמידים ומורים.

האסיפה הכללית השנתית

הפתוחה של האקדמיה

האסיפה הכללית הפתוחה נערכה בחג התנועה (כ"ח בכסלו תש"ן). פרופ' יהושע יורטנר סיכם את פעילות האקדמיה בשנה החולפת, ופרופ' ישראל אומן נשא את הרצאת הבכורה שלו כחבר האקדמיה על הנושא "קשרים".

קטעים מדברי נשיא האקדמיה, פרופ' יהושע יורטנר, באסיפה הכללית הפתוחה:

הקטנת ההשקעה בתשתיות המחקר היא תופעה מדאוינה. אנו מתחילים למגר בשימוש באמצעי מחקר מודרניים. בעבר עמדה מדינת ישראל כחווית המחקר הבינלאומית, ואילו בשש השנים האחרונות אנו ממגרים ביחס לעולם המערבי.

במישור הלאומי חלה הקטנה יחסית של ההשקעה במחקר הבסיסי. מדיניותן המוצהרת של מדינות מערביות כגון שווייץ וצרפת מבוססת על הגדלת ההשקעה במחקר הבסיסי מעל ומעבר לעלייה היחסית בתל"ג. ישראל לא השכיחה להבין את חשיבות הגדלת המשאבים למחקר המדעי למען חיזוק הבסיס האיכותי לקיומה.

לצערנו, לא קיימת הכרה נאותה בחשיבות תרומת המדע במישור הלאומי, ועם זאת קיימת אווירה שלילית המשתקפת בביטחון של חלק מהחוקרים כלפי המחקר בארץ. התופעה המדאוינה יותר מכל היא נטייתם של חוקרים ישראלים לבצע את עבודתם המחקרית האיכותית בחו"ל ולתרום שם להקמת תשתית של מחקרים. עלינו למצוא פתרונות לבעיות אלה, אולם יחד עם זאת אסור לקהילה המדעית ולמנהיגותה לנקוט בגישה שלילית מהותית, אשר מתבטאת בדיבורים על אפשרות קריסה של המדע הישראלי. המדע הישראלי אינו קורס, וזאת בזכות התשתית האיתנה של מקימי יסודותיו בעבר, של הכשרונות הכולטים שאנו מברוכים בהם והודות לאמות המידה הגבוהות של הפעילות המדעית בארץ.

על הקהילה המדעית של מדינת ישראל ומנהיגותה לעמוד על משמר אמות מידה ורמת מחקר גבוהה. על מנהיגות הקהילה המדעית להגיע לאופטימיזציה של המשאבים למען העמקת תרומת מערכת המחקר המדעי הבסיסי שלטו למדע האוניברסלי ולצרכי המדינה. במקביל, מוסלת אחריות ישירה על הציבור ועל המדינה להגדלת האמצעים הכספיים החיוניים לקידום מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי ולהתחדשותה.

מרכיב מהותי הוא זמינות המשאבים למחקר הבסיסי. אני מבקש לציין בסימוק כי תקציב הקרן למחקר בסיסי שבניהול האקדמיה גדל מ-3.1 מיליון דולר בתשס"ח ל-5.8 מיליון דולר בתשס"ט, ואילו תקציב תש"ן, הכולל תקציב ציוד מדעי, הוא 7.5 מיליון דולר. זוהי תחילתו של תהליך קידום מערכת המחקר המדעי. יחד עם זאת, חייב אני לציין, שהפעולה החשובה לקידום מסגרות התמיכה במחקר בסיסי ממקורות לאומיים היא בגדר התחלה בלבד. מערכת המחקר וקוקה לתוכניות חדשות ייחודיות של תמיכה במוקדי ידע, של מסגרות מחקר בין-תחומיות, של קליטה סלקטיבית של מדענים ישראלים חוזרים ועולים חדשים. כל זאת אינו מתאפשר עדיין במסגרת האילוצים התקציביים.

יש לציין, כי הקרנות החד-לאומיות שומנות בחובן סכנה של דליפת ידע מן הארץ ונרעור התשתית המחקרית של ישראל. האקדמיה למדעים הביעה דעתה בפני ממשלת ישראל נגד הקמת קרנות דו-לאומיות נוספות (עם ספרד ועם צרפת). לדעתנו, יש לחתום הסכמים מדעיים לשיתוף פעולה מדעי ערכי בתחומים מיוחדים.

האקדמיה למדעים פועלת להקמת קרנות שמורות למחקר מדעי בעזרת העולם היהודי. זוהי פעולה חשובה לחיזוק קשרי הגומלין בין מדינת ישראל ליהדות הגולה. תוכנית האקדמיה למדעים להקמת קרן לאומית שמורה למחקר עומדת על ייסודה של קרן לאומית עם העם היהודי שבתמוצות לעידוד המקוריות וההצטיינות ולקידום הבסיס האיכותי של מדינת ישראל. תחילת הפעולה כבר נעשתה, וקיימות התחייבויות בהקף של 11 מיליון דולר לקרן השמורה. בשנה זו

תחלק הקרן למחקר בסיסי מענקי מחקר בהיקף של כ-1.9 מיליון דולר מסךן צרלס הי רבסון, מסךן מרכזית בעילום שם ומסךן וולפסון. אני מבקש לציין כי הקמת הקרן השמורה למחקר לא תמריע לפעולות ניוס המשאבים של המוסדות להשכלה גבוהה, וכי הפעולה נעשית על דעת ראשי המוסדות. כדי להבטיח טיפול ממלכתי שיטתי ומתואם בנושא זה נוסדה ועדה מייצגת.

בתחום יחסי החוץ המדעיים - האקדמיה יומה יצירת קשרים עם האקדמיה למדעים של סין, וזאת לאור עניין ברור בהרחבת הקשרים המדעיים בין מדינת ישראל וסין. נערכו שני ביקורים של משלחת האקדמיה למדעים בסין, והם תרמו ליצירת קשרים בדרג גבוה עם האקדמיה הסינית. הוסכם על פתיחת מרכז אקדמי של האקדמיה למדעים בפקינג, אשר יתמקד בקידום שיתוף הפעולה המדעי-טכנולוגי בין ישראל וסין. המרכז האקדמי אמוד להתחיל בפעילותו ב-1990.

התפתחות חשובה נוספת היא חתימת ההסכם לשיתוף פעולה מדעי בין האקדמיה למדעים של צרפת ובין האקדמיה שלנו (מאי 1989). ההסכם דן בחילופי מדענים ובמתן חסות לסימפוזיונים מדעיים צרפתיים-ישראליים

אשר ירכזו חוקרים משתי הארצות בתחומים מדעיים נבחרים. אשר לקליטת עולים אנשי מדע ורוח מקרב יהדות ברית-המועצות ומארצות אחרות - הנושא הגיע למשבר חמור, והבעיות מחמירות עם פתיחת שערי העלייה מברית-המועצות. קיימת סכנה מוחשית שרוב המדענים הכולטים היוצאים את ברית-המועצות ימצאו את מקומם בארצות המערב ולא בישראל. הטיפול בנושא זה במישור הלאומי נובל בתופעות חמורות ביותר, שעליהן האקדמיה למדעים חייבת להתריע. הקו המנחה את פעילות האקדמיה הוא להבטיח שהקהילה המדעית של מדינת ישראל תעשה כל שביכולתה לקליטת אנשי מדע ורוח עולים, וזאת למרות מצבם הכספי החמור של מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר הבסיסי.

אני שמח להודיע שקרן ברכה תרמה סכום של 6.3 מיליון דולר לקליטת 15 מדענים עולים מברית-המועצות במערכת ההשכלה הגבוהה בשלוש השנים הקרובות. התוכנית תופעל על ידי האקדמיה למדעים, ואנו מקווים שהיא תביא לקליטתם של אנשי מדע ורוח מברית-המועצות ברמה הגבוהה ביותר.

האקדמיה למדעים חייבת לעמוד על משמר

ערכי היסוד ואמות המידה של מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי במדינת ישראל. אי תלותה וניתוקה ממעורבות פוליטית מושגתים על תפיסת שלם ממלכתית המעוגנת בחוק ההשכלה הגבוהה וחוק האקדמיה למדעים ונשענת על החלטות הממשלה. לצערנו העולמי בחודשים האחרונים הצעות של שר המדע והטכנולוגיה לשינוי מהותי של סמכויות הוועדה להכנון ולתקצוב ושל מבנה מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר באוניברסיטאות. האקדמיה והמועצה הביעו את עמדתן הנחרצת נגד הצעות אלה. פעולה משותפת של שר החינוך והתרבות, של המועצה להשכלה גבוהה, של ראשי המוסדות להשכלה גבוהה, של אנשי מדע ושל האקדמיה למדעים הביאה לנויותה של הצעת שר המדע, זו הפעם הראשונה מאז הקמת מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל שקם מערער על עקרונות עצמאותה. מבחינה פונקציונלית עוברת מערכת המחקר המדעי הבסיסי וההשכלה הגבוהה, תהליך מדאוג של שחיקת רמה וירידת איכות, אשר מקורו במחסור במשאבים נאותים. מצב דברים זה חייב לבוא על תיקונו באמצעות תוכנית רב-שנתית להגדלה מבוקרת ומתוכננת של תקציבים, ולא על ידי פתרונות מסגרתיים הפוגעים בעקרונות היסוד הממלכתיים.

קשרי חוץ

הישראלית למדעים להונגריה. האקדמיה נענתה בחיוב.

קשרים עם האקדמיה המלכותית ההולנדית

כמאי השנה תבקר בארץ משלחת מהאקדמיה ההולנדית במטרה להכין הסכם לשיתוף פעולה מדעי.

הרצאות בסקנדינביה

פרופ' יהושע בלאו הוזמן לסדרת הרצאות בקופנהגן. פרופ' בלאו הרצה על יתשבות הרמבייסי בספרייה המלכותית של דנמרק, שבה נמצאים שני האוספים הגדולים של יתשבות הרמבייסי, והיה אורח הכבוד של ועידה בת יומיים באוניברסיטת קופנהגן על העברית ועל לשונות היהודים. פרופ' בלאו הוזמן גם לאוניברסיטת הלסינקי, ושם הרצה על תחיית העברית. הוא היה אורח ה-Institute for Domestic Languages בהלסינקי, וכן ביקר באוניברסיטת אופסלה, שוודיה, והרצה על תחיית העברית ועל הערביה היהודית.

משלחת מטעם המכון ללימודי המורח של האקדמיה הסובייטית למדעים

מועצת האקדמיה אישרה הומנת משלחת רשמית מטעם המכון ללימודי המורח בלנינגרד של האקדמיה הסובייטית למדעים לביקור בישראל. המשלחת תשהה בארץ בין 11 עד 20 במרס השנה, ותהיה אורחת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת תל-אביב ומוזיאון ישראל. במשלחת שבעה מדענים בעלי שם בינלאומי. האקדמיה מסמנת את הרצאות טיפוסים ארצה ואת הרצאות השתות בישראל.

הפעלת המרכז האקדמי הישראלי בסין

בשנה שעברה אישרה המועצה את השתתפות פנהל האקדמיה, ד"ר מאיר צדוק, וחבר האקדמיה, פרופ' זאב תדמור, במשלחת לסין מטעם משרד החוץ. לאחרונה הוזמן ד"ר

צדוק לפגישה עם שגריר סין באוים לרונן בקשרים בין האקדמיות. כדיון הוסכם על הקמת מרכז אקדמי ישראלי בסין, והוחלט לשגר משלחת ישראלית לסין לבדיקת הנושא. ד"ר צדוק עמד בראש משלחת שיצאה לסין בראשית דצמבר 1989.

יצירת קשרי מדע ומחקר בין האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים והאקדמיה הסינית למדעים בדרג הגבוה ביותר תביא לקידום שיתוף הפעולה בין שתי המדינות בכל התחומים.

הישיבה השנתית של ה-ESF

הישיבה השנתית במלאת חמש-עשרה שנה להקמת הקרן התקיימה בשטרסבורג בנובמבר 1989. פרופ' יהושע יורטנר יוצג את האקדמיה.

קשרים עם האקדמיה ההונגרית

האקדמיה ההונגרית למדעים ביקשה להוסיף משלחת רשמית של האקדמיה הלאומית